

До спеціалізованої вченої ради ДФ 35.051.016

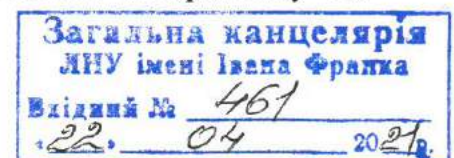
Львівського національного
університету імені Івана Франка

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Шаран Ольги Василівни на тему:
«Міжнародно-політичні механізми протидії сепаратизму у державах Європи»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 052 – Політологія**

Дисертаційну роботу О. В. Шаран присвячено науковому осмисленню проблеми протидії сепаратизму. Як слушно зазначає авторка: «Сепаратизм становить загрозу суверенітету і сталому розвитку поліетнічних держав Європи, збереженню їх територіальної цілісності, особливо в періоди політичного транзиту, фінансової чи економічної кризи. Пожвавлення сепаратистських рухів у деяких випадках призводить до утворення самопроголошених республік, існування яких загрожує миру і стабільності в регіоні та субрегіоні, стає причиною геополітичного протистояння провідних держав світу, впливає на функціонування системи міжнародних відносин загалом» (с. 13). Актуальність дисертаційної роботи визначається тим, що питання формування та розвитку міжнародного співробітництва в сфері протидії сепаратизму ще не знайшло адекватного аналізу в соціальних науках. Так, не було розкрито суть поняття «механізм протидії сепаратизму», не обґрунтовано класифікації цих механізмів для десепаратизації окремих регіонів європейських держав. Отже, дослідження О.В. Шаран задовольнило потребу у вирішенні проблеми.

Авторський підхід до дослідження ґрунтується на використанні структурно-функціонального, порівняльно-правового методів, а також методу аналогій, узагальнень, типологізації, прогнозування. Висновки дисертаційної роботи забезпечуються тим, що О. В. Шаран комплексно використовує якісні методи, за допомогою яких досліджується та інтерпретуються феномени сепаратизму та

протидії сепаратизму. Висновки авторки забезпечуються також застосуванням широкого кола різноманітних джерел українською, англійською, російською, польською, хорватською, сербською та французькою мовами. Серед українських дослідників, на чий праці спирається авторка, зазначені й представники Одеської школи міжнародників, зокрема, учениця О. І. Брусиловської Вікторія Олішевська (2013), яка розглядала теоретичні складові сепаратизму як явища, притаманного складним організованим (в етнічному та конфесійному сенсі) державним утворенням, що слугує засобом реалізації геополітичних інтересів провідних держав та утворених ними міждержавних об'єднань з метою структурної перебудови світової спільноти й подальшого забезпечення стійкості своїх лідерських позицій (с. 26). Деякі джерела вперше вводяться О. В. Шаран у українську політологію, що важливо для її розвитку.

Дисертаційна робота характеризується високим ступенем обґрунтованості кожного наукового положення і висновків, достовірність яких зумовлюється ґрунтовною джерельною базою та документальними матеріалами, на основі яких в українську науку введено конкретний фактологічний масив, опрацьований авторкою.

На нашу думку, основні наукові результати дисертаційної роботи О. В. Шаран, з одного боку, дозволяють звернути увагу на новизну авторських підходів до постановки і розв'язання проблемних питань, а з іншого, – побачити доробок зарубіжних і вітчизняних науковців, що присвятили свої дослідження проблемі сепаратизму.

У роботі сформульовано низку нових наукових положень щодо використання категорій «протидія сепаратизму», «механізм протидії сепаратизму», «міжнародно-політичні механізми протидії сепаратизму», «десепаратизація». Розроблено дефініції та характерні ознаки західноєвропейського, балканського та східноєвропейського сепаратизму в зв'язку з виявленням виражених спільних і відмінних ознак дезінтеграційних процесів у регіонах європейських країн, їх джерел, наслідків, закономірностей поширення сепаратистських настроїв та механізмів протидії; встановлено, що

своєчасне ефективне застосування міжнародно-політичних механізмів протидії сепаратизму в одних державах, наприклад, в Іспанії, Хорватії, Північній Македонії та Боснії і Герцеговині, зумовлює поступове зниження рівня сепаратистських настроїв та веде до їх десепаратизації, слугує дієвим превентивним інструментарієм для стримування розвитку сепаратистських рухів у інших країнах у майбутньому (с. 17)

Зазначимо, що важливим є виявлення та генералізація у висновках О. В. Шаран щодо використання Україною низки національних механізмів протидії сепаратизму (правові, фінансові, інформаційні та силові) (с. 133-146). Зокрема, авторка зазначила, що «правові механізми виявилися неефективними, оскільки в Криму, ДНР та ЛНР громадяни не дотримуються норм українського законодавства, а українська влада не має змоги встановити контроль над тимчасово окупованими територіями. Загалом застосування національних механізмів протидії сепаратизму Україною поки що не дало бажаних результатів, бо Києву не вдалося повернути під свою юрисдикцію тимчасово окуповані території Донбасу та Криму» (с. 146). Можна погодитись з О. В. Шаран, що загалом східноєвропейський сепаратизм виник у країнах – колишніх республіках СРСР і пов'язаний із втручанням РФ у внутрішні справи інших держав, зокрема України та Молдови, її підтримкою сепаратистських рухів. «Росія прагне зберегти колишні радянські республіки в сфері свого впливу та не бажає допустити зближення чи майбутнього приєднання цих країн до ЄС й НАТО» (с. 153).

Результати напрацювань О. В. Шаран викладені у 5 статтях в українських і зарубіжних наукових фахових виданнях, а також оприлюднені у 12 доповідях на міжнародних і всеукраїнських наукових та науково-практичних конференціях, що загалом дуже добре для здобувача рівня доктора філософії.

Зібраний фактологічний матеріал, основні положення та науково-теоретичні узагальнення можуть бути застосовані для подальших наукових досліджень, враховані у діяльності урядових, політичних, науково-дослідницьких і громадських інституцій, які займаються проблемою протидії сепаратизму.

Теоретичні узагальнення, матеріали та висновки дисертаційної роботи можуть доповнити зміст навчальних курсів із зовнішньої політики, конфліктології, етнополітичних процесів та міжетнічних відносин, діяльності суб'єктів світової політики щодо забезпечення миру в регіонах держав Європи тощо, призначених для студентів спеціальностей «Політологія» і «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

Аналіз тексту дисертаційної роботи свідчить про дотримання авторкою вимог академічної доброчесності. У роботі подано посилання на відповідні джерела при використанні ідей, розробок, тверджень і відомостей, а також надано достовірну інформацію про результати наукової роботи, використані методи дослідження і джерела інформації.

Водночас, відзначаючи позитивні досягнення дисертаційної роботи, необхідно висловити зауваження та окремі побажання:

По-перше: у висновках до 1 розділу авторка зазначила: «Теоретичною основою дисертаційного дослідження послужили аналіз і синтез положень опрацьованих наукових праць зарубіжних і вітчизняних науковців із цієї проблематики, що дало змогу комплексно проаналізувати нормативно-правові, політичні та інституційні механізми запобігання сепаратизму на рівні окремих європейських держав, зокрема України, та міжнародних організацій і стверджувати, що представлена робота є першим цілісним і ґрунтовним дослідженням міжнародно-політичних механізмів протидії сепаратизму» (с. 67). На нашу думку, зазначити у якості теоретичної основи всі наукові праці у їх сукупності є досить механічним підходом. Набагато ефективнішим було би обрати одну наукову школу, положення якої не входили би у протиріччя з положеннями інших шкіл, наприклад, це могла бути школа структурного реалізму, адже у роботі О. В. Шаран явно прослідковується вплив ідей саме цієї групи науковців.

По-друге: З точки зору методології, якщо авторка обрала системний підхід для дослідження протидії проявам сепаратизму «в державах-членах Європейського Союзу, балканських країнах, Україні та Молдові, яким вдалося

ефективно поєднати національні та міжнародно-політичні механізми і зберегти свою територіальну цілісність» (с. 16), то у центрі її уваги мав постати взаємозв'язок системи та її зовнішнього середовища, але саме розуміння специфіки системного аналізу у праці О. В. Шаран не вистачає. Краще було би у якості основного методу назвати компаративний аналіз й обрати схожі, а не такі різні об'єкти аналізу. Це вберегло б читача від відчуття невизначеності, чи то замало країн було обрано для аналізу, чи навпаки їх забагато для дослідження (Аланди, Фарери, Гренландія, Фландрія, Валлонія, Каталонія, Корсика, Окситанія, Басконія, Тіроль, Сілезія, Секейський край, Шотландія, Північна Ірландія, уся територія колишньої СФРЮ, Україна, Молдова). До того ж за текстом стає очевидно наскільки нерівні обсяги аналізу надані по кожному з випадків й наскільки різною є оригінальність висновків по ним.

По-третє: частина роботи, присвячена ролі ООН та ЄС відрізняється недостатньо критичним осмисленням діяльності цих організацій. Показані всі переваги, але не недоліки політики ООН та ЄС в критичних ситуаціях як на матеріалі розпаду СФРЮ так й сьогодні. Не була також порівняна їх роль з роллю США та НАТО, яка у цілому була значно ефективнішою. Тільки на сторінці 216 з'являється НАТО у такому контексті: «Можемо стверджувати, що ООН, взаємодіючи з НАТО та іншими міжнародними організаціями виконує координуючу роль у розвитку міжнародного співробітництва ... Неодноразово міжнародні миротворчі та моніторингові місії ООН, НАТО та ОБСЄ ставали головною підтримкою суверенітету і територіальної цілісності держав». Знову ж таки, слід було би порівняти тоді роль ООН та ОБСЄ, НАТО та ОБСЄ.

Разом з тим, зазначені зауваження не знижують високий теоретичний, методологічний та методичний рівні дисертаційної роботи, яка справляє позитивне враження глибиною дослідження проблеми, логікою викладення, суттю та аргументацією.

Висновок: Дисертаційна робота О. В. Шаран «Міжнародно-політичні механізми протидії сепаратизму у державах Європи» виконана на високому теоретичному і прикладному рівнях, що знайшло відображення у добре

продуманих положеннях новизни і аргументовано вивірених висновках, які складають науковий підсумок дисертаційної праці, і відповідає всім вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), п. 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167, що висуваються до дисертацій, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 – Політологія.

Офіційний опонент

доктор політичних наук, професор,

завідувач кафедри міжнародних відносин

Факультету міжнародних відносин, політології та соціології

Одеського національного університету

імені І. І. Мечникова

О. І. Брусилівська

